

TALLINNA TEHNICAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Finantsarvestuse õppetool

Heleri Luide

**MAKSUVÕLG JA SELLE SISSENÕUDMISE
MEETODID EESTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Kaidi Kallaste

Tallinn 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Heleri Luide 26.05.2015

Üliõpilase kood: 111092

Üliõpilase e-posti aadress: heleri.luide@gmail.com

Juhendaja lektor Kaidi Kallaste:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....26.05.2015

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. MAKSUVÕLG.....	8
1.1 Maksuvõlg maksusüsteemis ning ühiskonnas	8
1.2 Maksuvõla mõiste ja olemus	10
1.3 Maksuvõla dünaamika analüüs.....	12
2. MAKSU- JA TOLLIAMETI MEETMED MAKSUVÕLA VÄHENDAMISEKS	17
2.1 Maksuvõla ajatamine	17
2.2 Maksuvõlglaste nimekirja avalikustamine	20
3. MAKSUVÕLA SISSENÕUDMINE	23
3.1 Rahaliste kohustuste sundkorras täitmine.....	23
3.2 Mitterahaliste kohustuste sundkorras täitmine	30
3.2.1 Sunniraha.....	31
3.2.2 Asendustäitmine	32
KOKKUVÕTE	34
VIIDATUD ALLIKAD	37
SUMMARY	40
LISAD	42
Lisa 1. Intressivõlg maksuvõlgadelt	42

ABSTRAKT

Käesolevas lõputöös keskendus töö autor maksuvõla uurimisele maksusüsteemis. Antud lõputöö eesmärk oli välja tuua maksuvõla mõju nii ühiskonnale, kui riigile ning vaadelda ja analüüsida maksuvõla muutumist ajas, vähendamise meetmeid ning sissenõudmise võimalusi. Uurimus tugines õiguslikule regulatsioonile, erialasele kirjandusele ja kvantitatiivsele analüüsile maksuvõlagadest. Uurimisküsimuseks, millele uuringu käigus vastust otsiti oli: Millist mõju avaldab maksuvõlg, kuidas see muutub ajas, millised on meetmed selle vähendamiseks ning millal rakendatakse sissenõudmist. Töö käigus selgus, et maksuvõlal on nii ühiskonnale, kui riigile oluline negatiivne mõju. Samas on Maksu- ja Tolliamet võtnud maksuvõlaga seonduva prioriteetseks teemaks, millele pööratakse üha suuremat tähelepanu. Selleks, et viia maksuvõlg miinimumi on kasutusele võetud erinevaid meetmeid, mis aitavad kaasa maksuvõla vähendamisele, näiteks võimalus ajatamiseks ning maksuvõlglaste nimekirja avalikustamine. Vajadusel rakendab Maksu- ja Tolliamet maksuvõla sissenõudmiseks ka kohustuste sundkorras täitmist.

Võtmesõnad: maksuvõlg, Maksu- ja Tolliamet, maksuhaldur, maksuvõla dünaamika, maksukohustuslane, intressid, ajatamine, sunniraha, asendustäitmine.

SISSEJUHATUS

Iga riik kehtestab ühiskonna tõrgeteta ning jätkusuutlikuks toimimiseks vajalikke seaduseid, reegleid ja eeskirju, mida kodanikud on kohustatud täitma ning järgima. Selleks, et Eesti riigis valitseks tõhus maksusüsteem on välja töötatud maksukorralduse seadus, mille täitmise ning järgimise kontrollorganina on loodud Maksu- ja Tolliamet. Just maksud on peamiseks vahendiks, millega täidetakse riigikassat, saades riigina toimimiseks vajalikke rahalisi ressursse, ilma milleta ei tuleks toime ükski riik. Seetõttu on äärmiselt oluline, et maksud laekuksid riigile maksimaalses mahus ehk tekkinud maksuvõlgadele pöörataks kõrgendatud tähelepanu ning tegeldaks prioriteetselt ka võimalike uute maksuvõlgade tekkimise ennetamisega. Samuti on maksuvõla miinimumi viimine oluline ka selleks, et Eesti riigis valitseks õiglane ettevõtluskeskkond, pannes aluse ausale konkurentsile ja võrdsetele võimalustele.

Teema on aktuaalne, sest probleem maksuvõlglastega ei ole läbi aastate kuhugi kadunud, hoolimata sellest, et selle vähendamisse panustatakse üha rohkem. Kuigi maksuvõla kogusumma on aastatega vähenenud, siis tegelikkuses on see endiselt tähelepanuväärselt suur. Vaadates laiemat pilti tuleb tõdeda, et maksuvõlg mõjutab erinevates aspektides kogu ühiskonda, kuid seda täielikult elimineerida, tundub aastatepikkuse statistika taustal, pea võimatu.

Töö eesmärk on välja tuua maksuvõla mõju nii ühiskonnale, kui riigile ning vaadelda ja analüüsida maksuvõla muutumist ajas, vähendamise meetmeid ning sissenõudmise võimalusi.

Lähtuvalt töö eesmärgist, on uurimisülesanded alljärgnevad:

- Selgitada välja, mida maksuvõlg endast sisuliselt kujutab, ehk kuidas ning millistel põhjustel tekib.
- Hinnata selle mõju ühiskonnale ning riigile tervikuna, uurides millistes aspektides ning mil määral saavad viimased maksuvõlast puudutatud.

- Uurida maksuvõla ulatust summaarselt ning selle jagunemist füüsiliste- ja juriidiliste isikute vahel.
- Uurida, kuidas maksuvõlg on muutunud erinevate aastate jooksul ehk, kas tehtavad jõupingutused selle vähendamiseks kannavad vilja ning on võimalik tõdeda, et maksuvõlg liigub kindlalt aasta aastalt vähenemise suunas.
- Selgitada välja milliseid meetodeid kasutab Maksu- ja Tolliamet, et aidata kaasa maksuvõla vähendamisele või seda sootuks ennetada.
- Uurida maksuvõla sissenõudmist ka sellest aspektist, kui maksukohustuslane jätab kasutamata võimaluse oma kohustusi vabatahtlikult täita ning sellest tulenevalt peab rakendama maksuvõla sundkorras sissenõudmist.

Lõputöö eesmärkide saavutamiseks ning uurimusküsimustele vastuste leidmiseks tutvus töö autor õiguslike regulatsioonide- ja erialase kirjandusega. Töö autor on andmete kogumisel kasutanud dokumendivaatlust ning andmeanalüüsi meetodina võrdlust. Erinevate allikate analüüsimisel ja uurimisel on kasutatud analüütilist ning võrdlevat meetodit. Andmeid on kogutud erinevatest infoallikatest. Maksuvõla dünaamikat, maksuvõlglaste nimekirja ning muud Maksu- ja Tolliameti poolt edastatud informatsiooni on analüüsitud kasutades kvantitatiivset meetodikat. Maksuvõla dünaamikat vaadeldakse aastate 2011-2015 kohta ning viimased andmed on selles osas avalikustatud 2. mai 2015 seisuga. Maksuvõlglaste nimekirja on analüüsitud 2015. aasta märtsis avalikustatud andmete põhjal. Maksu- ja Tolliametilt, töö autori poolt teostatud teabenõude alusel, saadud informatsiooni vaadeldakse samuti aastate lõikes alates 2011. aastast, v.a ajatamist puudutav informatsioon, mis on esitatud 15. aprilli 2015 seisuga.

Peamised allikad, millele töö autor oma lõputöös tugineb on maksukorralduse seadus ning Maksu- ja Tolliameti poolt avalikustatud- või töö autorile avaldatud informatsioon.

Käesolev lõputöö on jagatud kolmeks peatükiks, mis jagunevad omakorda alapeatükkideks. Esimene peatükk annab ülevaate maksuvõlast tervikuna ehk selle mõjust ühiskonnale ja riigile, annab lisaks detailse ülevaate selle mõistest ja olemusest ning analüüsib maksuvõla dünaamikat. Teine peatükk võtab vaatluse alla Maksu- ja Tolliameti poolt kasutusele võetud meetmeid maksuvõla vähendamiseks, milleks on maksuvõla ajatamise võimalus ning maksuvõlgnike nimekirja avalikustamine. Kolmandas peatükis käsitletakse maksuvõla sissenõudmise võimalusi nii rahaliste-, kui mitterahaliste kohustuste sundkorras täitmise puhul.

Tulenevalt asjaolust, et maksuvõlga puudutav temaatika on väga laiapõhjaline, peab töö autor oluliseks välja tuua, et töös uuritakse vaid teatud kindlaid maksuvõlga puudutavaid osi ning teemasid. Käesolev töö vaatab maksuvõlga ja selle tekkimist maksumaksja seisukohalt ehk olukorda, kus maksuvõlglaseks on maksumaksja. Käesolev töö ei käsitle tollimaksuga seonduvat. Lisaks ei analüüsita töö raames detailselt maksuhalduri ega kohtutäituri tegevust seoses maksuvõlgade sissenõudmisega. Veel ei ole käesolevas töös uuritud maksuvõlgade sundtäitmisega seonduvat pankroti- ega ka likvideerimismenetlust. Samuti ei hõlma käesolev töö Maksu- ja Tolliameti poolt maksuvõlgade kustutamist ega mahakandmist. Töö raames ei käsitleta ka isiku vastutust võõra maksukohustuse eest.

1. MAKSUVÕLG

1.1 Maksuvõlg maksusüsteemis ning ühiskonnas

Eesti Vabariigis reguleerib maksudega seonduvat maksukorralduse seadus, mida kohaldatakse kõikidele riiklikele maksudele ning sellest tulenevalt ka maksuvõlgadele. Antud seaduse raames pannakse paika ka maksuhalduri ja maksukohustuslase õigused, kohustused ning vastutus (Maksukorralduse seadus, § 1 lg 1-2).

Maksuvõlgade sissenõudmine, maksuvõla tasumise ajatamine, -mahakandmine ning -kustutamine kuulub Maksu- ja Tolliameti pädevusse (Maksu- ja Tolliameti põhimäärus, § 7 lg 3). Samas kui Eesti riigis tegeleb maksuvõlgade sissenõudmisega riik ise läbi Maksu- ja Tolliameti, siis Ameerika Ühendriikides tegelevad maksuvõlgade sissenõudmisega eraettevõtted, kes on spetsialiseerunud võlgade sissenõudmisele ning kellega maksuamet sõlmib vastavasisulise teenuseosutamise lepingu (Private Collection ... 2015). Sarnaselt Ameerika Ühendriikidele oli maksuvõlgade sissenõudmise teenus eraettevõtelt sisseostetud ka Itaalias, kuid kuna maksuvõlgade kogusumma riigis muudkui kasvas, siis 2007. aastal moodustati reformi tulemusel selleks eraldi avalik asutus. Viimastel andmetel kaalub Itaalia valitsus nüüd aga pakkumist, viia maksuvõla sissenõudmine üle maksuameti pädevusse, kuna eelnevalt maksuvõlgade sissenõudmise eesmärgil loodud asutus ei suuda siiski piisaval määral oma funktsiooni täita. (Ebraico, Ruà 2015, 8)

Vastavalt Maksu- ja Tolliameti 2013-2016 aasta arengukavale on ühtedeks olulisimateks organisatsiooni eesmärkideks maksude tasumise distsipliini parandamine ja maksuvõla kogusumma vähendamine. Maksude tasumise distsipliini parandamise puhul on eesmärgiks parendada maksude tähtaegset tasumist ning anda maksukohustuslasele esimesel võimalusel informatsiooni kohustuste mittetäitmise kohta, vältimaks seeläbi uute maksuvõlgade teket ning maksukohustuste suurenemist intressi näol. Maksuvõla vähendamiseks plaanitakse ausa konkurentsi tagamiseks tegeleda intensiivsemalt

makseraskustesse sattunud isikutega ning keerulisemate maksejõuetusjuhtumitega. (Maksu- ja Tolliameti arengukava ... 2014, 21-23)

Üheks laiemaks maksuvõlgadest tulenevaks probleemiks on ettevõtted, mis tegutsevad edasi maksejõuetus olukorras, tekitades seeläbi ebaausat konkurentsi. Eeltoodu on üks olulisimaid aspekte, miks pahatahtlike võlgnikega võitlemine ning pankrotiprotsesside kiiremaks ja tõhusamaks muutmine on väga vajalik. Vastavalt Maksu- ja Tolliameti poolt avalikustatud infole on ebaausa konkurentsi põhjustajateks peamiselt 1300 füüsilist isikut, kes tekitavad järjepidevalt maksuvõlga läbi korduvate äriühingute hülgamise. Lisaks on probleemiks ka äriühingud, mis peaksid koheselt esitama pankrotiavalduse, kuid eiravad seda ning tegutsevad maksejõuetus olukorras edasi. (Kallas 2013) Maksuvõlgnikena tegutsevad ettevõtted loovad endale konkurentsieelise nende ees, kes maksavad ausalt makse. Tänu maksude eeskujulikule tasumisele jääb neil aga vähem vaba ressursi, mida oma ettevõtte arengusse ja konkurentsivõimelisemaks muutmisesse suunata.

Tulenevalt asjaolust, et makse kogutakse peamiselt selleks, et täita riigieelarvet on teiseks oluliseks maksuvõlgadest tingitud probleemiks eelnimetatud eelarve madalam täituvus. Eelarve täitmine on oluline, kuna kogutud tulu eest on riigil võimalus pakkuda maksumaksjale erinevaid avalikke teenuseid ning tagada nende pidev areng – näiteks arstiabi osutamine, pensionide maksmine, teedehitus, jne (Maksu- ja Tolliameti tegevus ... 2009). Maksuvõlgadest tingitud riigieelarve mittetäitmine võib luua olukorra, kus eelarve täitmiseks on vaja, kas makse tõsta või lisada uusi makse, et viimane saaks täidetud. Selline olukord on aga ebaõiglane nende maksumaksjate suhtes, kes on seadusekuulekad ja tasuvad makse õigeaegselt. Just nemad on need, kellel tuleb korvata see osa, mis maksuvõlgade tõttu eelarvest puudu jääb.

Samasuguse tõsiasjaga tuleb sarnaselt Eestile silmitsi seista ka paljudel teistel riikidel. Üheks neist riikidest on näiteks Suurbritannia, kus teravdatud tähelepanu alla on tõusnud kohalike maksudega seotud maksuvõlad. Suurbritannia minister Brandon Lewis on öelnud, et iga sent, mis on kohalike maksude osas saamata, tähendab suuremaid arveid seadusekuulekatele maksumaksjatele, kes tasuvad oma arved õigeaegselt (Cecil 2014).

1.2 Maksuvõla mõiste ja olemus

Vastavalt maksukorralduse seaduse paragrahvile 32 on maksuvõlg maksukohustuslase poolt tähtpäevaks tasumata jäetud maksusumma, tähtpäevaks tasumata jäetud maksusummalt arvestatud intress ning tollivõlast tulenev tähtpäevaks tasumata maksusumma ja sellelt arvestatud intress. Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon ehk OECD (*Organization for Economic Co-operation and Development*) defineerib maksuvõlga primitiivsemalt, käsitledes seda lihtsalt, kui valitsuse poolt kehtestatud maksu, mis on tasumata (Glossary of Statistical ...2015).

Maksuvõla tekkimiseks on kolm peamist viisi (Maksu- ja Tolliameti tegevus ... 2009, 7):

- 1) maksu deklareerimine maksukohustuslase poolt, mida ei tasuta tähtaegselt;
- 2) Maksu- ja Tolliameti kontrollitöö tulemusel määratud maks, mida ei ole deklareeritud ega tasutud;
- 3) Maksu- ja Tolliameti poolt on väljastatud maksuteade (näiteks maamaks), mille isik jätab tasumata.

Maksuvõlg võib tekkida nii füüsilisel kui ka juriidilisel isikul, sh füüsilisest isikust ettevõtjal. Vaadates maksuvõla tekkimist füüsilise ja juriidilise isiku aspektist võib tegureid, mis selleni viivad, olla erinevaid. Füüsilise isiku puhul võivad põhjusteks olla näiteks deklareerimisel tekkivad vead, teadmatus oma kohustustest või isiku tahtlik maksude mittetasumine. Juriidilise isiku maksuvõla tekkepõhjusteks võivad olla arvutamisel tekkivad vead, teadmatus ettevõttele kohalduvatest maksudest, makseraskused või ka pahatahtlik käitumine maksudest kõrvale hoidumise näol. Kui tegemist ei ole teadlikust ning pahatahtlikust tegevusest tuleneva maksuvõlaga, saab selle tekkimist kõige lihtsamal viisil ennetada maksude õigeaegse tasumise ning korrektse arvestamisega. Viimase puhul on juriidilisel isikul arukas leida endale võimalus, kuidas saada vajadusel maksuvaldkonnas vajalikku ning asjakohast nõu. Mõnes olukorras on isegi mõistlik kaaluda ettevõttesse maksuspetsialisti palkamist. (James 2009)

Eespool toodud maksuvõla mõistest nähtub, et maksuvõlg tervikuna koosneb nii võlgnetavast summast, kui ka sellelt arvestatavatest intressidest. Ehk kui maksukohustuslane ei tasu maksu tähtajaliselt, siis tuleb tal arvestada ja tasuda tähtpäevaks maksmata summalt intressi. Intressi hakatakse arvestama seadusega sätestatud tähtpäevast järgneval päeval kuni tasumise või tasaarveldamise päevani, viimane kaasa arvatud. (Maksukorralduse seadus, § 115 lg 1)

Maksuvõlalt arvestatav intressi määr on 0,06 protsenti päevas, moodustades 21,9% aastas. Intressinõude esitamise õigus loetakse aegunuks pärast võla tasumisest ühe aasta möödumist. (Maksukorralduse seadus, § 117 lg 1, § 118 lg 1)

Asjaolu, et maksuvõlalt arvestatavad intressid kogunevad lõppkokkuvõttes väga suures summas, tuleb selgelt välja allolevas tabelis toodud andmete põhjal (vt Tabel 1). Seepärast on oluline maksuvõlga vältida, maksta see ära esimesel võimalusel või olla teadlik maksuvõlgadega seonduvate intresside vähendamise võimalustest ning mis veelgi olulisem, ka neid võimalusi kasutada.

Tabel 1. Maksuvõlgadelt arvestatud intressivõlg

Võla seis	Intressivõlg (tuh eur)
02.01.2011	198 840
02.01.2012	214 509
02.01.2013	208 527
02.01.2014	170 719
02.01.2015	133 678

Allikas: Autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Maksumaksjate seisukohalt positiivne punkt seaduses, mis reguleerib maksuvõlalt arvestatavat intressi on, et intressi arvestamine peatatakse, kui intressisumma ületab maksunõuet, mis on selle arvestamise aluseks (Maksukorralduse seadus, § 119 lg 1 p 5). Viimane toodi maksukorralduse seadusesse muudatusena sisse alles 2011. aasta alguses. Antud punkti sisu tähendab seda, et maksumaksjal ei tule tasuda maksuvõlalt intresse suuremas summas, kui tähtajaks tasumata maksusumma. Samas on selle seadusesätte kasulikkust ka kritiseeritud, kuna on leitud, et sätte positiivsuse aspekt rakendub pigem neile, kes jätaavad maksukohustused tahtlikult täitmata, kavatsuseta neid ka

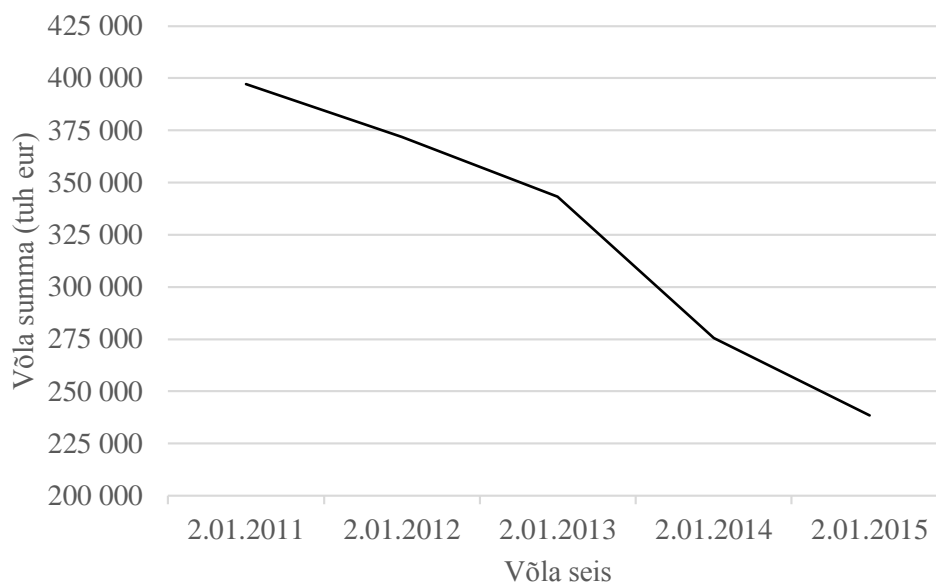
tulevikus tasuda. Taolise järelduse toetuseks kõneleb asjaolu, et intressinõue kasvab maksusummast suuremaks alles pärast seda, kui makse ei ole tasutud ligi viis aastat. Lisaks tituleeritakse sellise pikkusega maksuvõlad maksuhaldurite hinnangul ebatõenäoliselt laekuvateks, mis omakorda toetab kriitikat antud seadusesätte suhtes. (Pikmets 2010)

Maksukohustuslase seisukohalt on positiivse alatooniga ning samas ka üsnagi oluline asjaolu, et intressilt endalt omakorda intressi ei arvestata (Liimal 2013). Juriidiline isik peab aga siinkohal intresside puhul silmas pidama, et maksuvõla intress ei ole ettevõtlusega seotud kulu ning seetõttu tuleb sellelt tasuda tulumaksu määras 20/80. Samuti loetakse FIE maksuvõlalt tasutud intressid ettevõtlusega mitteseotud kuluks, mistõttu ei saa neid kuludesse kanda, kuid viimane ei pea nendelt tulumaksu tasuma. (Tulumaksuseadus § 34 p 3 ja § 51 lg 2 p 1).

1.3 Maksuvõla dünaamika analüüs

Maksuvõlgade suurusest, võlgnike arvust ning nende muutumisest ajas detailsema arusaama omandamiseks on vajalik analüüsida maksuvõlgade statistikat. Selleks kasutab töö autor Maksu- ja Tolliameti kodulehel avaldatavat maksuvõlgade dünaamika tabelit. Antud tabelis toodud andmed on tuhandetes eurodes ning maksuvõla summana näidatakse põhivõlga ilma intressita. Nimetatud tabelis on välja toodud andmed maksuvõla suuruse ning võlgnike arvu osas aastate 2011 - 2015 (viimane 02.05.2015 seisuga) kohta. Lisaks on tabelis ära toodud, kuidas jaguneb võlgnike arv juriidiliste- ja füüsiliste isikute vahel. Samuti on analüüsitavas tabelis välja toodud ka erinevate võlasummade vahemikud, milleks on 10 - 49 eurot, 50 - 3199 eurot, 3200 - 61 999 eurot, 62 000 - 319 999 eurot ning 320 000 eurot ja enam. Kõikide eeltoodud vahemike osas on omakorda välja toodud nii võlgnike arvud, kui ka võla summad kogu vaadeldava perioodi vältel. (Maksuvõlglaste nimekiri 2015)

Vaadeldes viimase viie aasta maksuvõlgade summasid (vt Joonis 1) ning maksuvõlglaste arvu (vt Tabel 2), iga aasta puhul 2. jaanuari seisuga, saab üsnagi üheselt järeldada, et aasta-aastalt on maksukohustuslaste maksekäitumine paranenud.

Joonis 1. Maksuvõlgade summa vähenemine aastate lõikes

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, maksuvõla dünaamika 2015

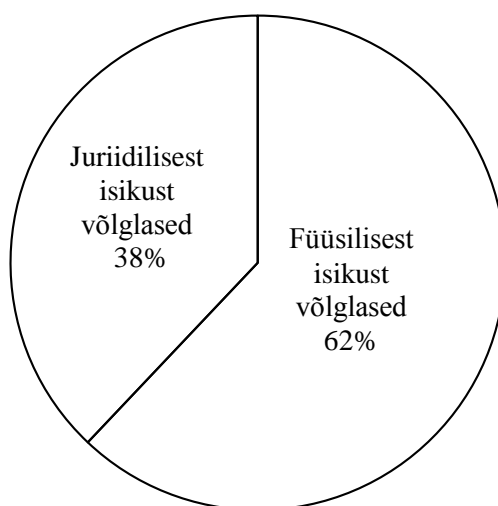
Võrreldes aastaid 2011-2013 on näha, et maksuvõla vähenemine nende kolme aasta võrdluses jääb alla 10%-di. Seevastu võrreldes aastaid 2013 ja 2014 on maksuvõla vähenemine lausa ligi 25% ehk maksuvõlg vähenes 2014. aasta alguseks tervelt veerandi võrra. Seejärel on maksuvõla vähenemine 2015. aastaks pisut pidurdunud, jäädes 16% juurde, kuid ka see on võrreldes vaatluse alla jäävate varasemate aastate muutusega väga hea tulemus. (Vt Tabel 2)

Tabel 2. Maksuvõlgade summa ja maksuvõlgnike arv aastate lõikes

Võla seis	Maksude võlg kokku (tuh eur)	Maksude osas võlgnike arv
02.01.2011	397 099	59 148
02.01.2012	371 904	50 289
02.01.2013	343 128	52 589
02.01.2014	275 434	44 083
02.01.2015	238 341	33 315

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, maksuvõla dünaamika 2015

Pöörates tähelepanu võlgnike arvu jagunemisele juriidiliste- ja füüsiliste isikute vahel 2. jaanuri 2015 seisuga selgub, et enamik võlglastest on just füüsilised isikud, moodustades kogu võlgnike arvust 62%. Juriidilisest isikust võlgnikke on pea poole võrra vähem, moodustades võlgnike arvust 38%. (Vt Joonis 2)

Joonis 2. Maksude osas võlgnike arvu jagunemine juriidiliste- ja füüsiliste isikute vahel
Allikas: Maksu- ja Tolliamet, maksuvõla dünaamika 2015

Maksuvõlgade jagunemisest võlasummade alusel nähtub (vt Tabel 3), seisuga 2. jaanuar 2015, et kõige suurema osa võlglastest, mis on üle poole ehk 53% kogu võlglaste arvust, moodustavad võlgnikud, kelle maksuvõla summa jääb vahemikku 50 - 3199 eurot. Sellele järgneb võlasummade vahemik 10 - 49 eurot, kuhu jääb ligikaudu 10 000 võlgnikku, moodustades ligi 29% kogu võlgnike arvust. Ülejäänud maksuvõlglastest moodustavad kogu võlgnike arvust alla 20%-di, nende võlasummad jäävad vahemikku 3200 eurot ja enam. Analüüsitud numbrite põhjal selgub, et üle 80% võlglastest moodustavad oma maksukohustuse täitmata jätnud isikud, kelle võlg jääb vahemikku 10 - 3199 eurot. Viimasena nimetatud võlasumma vahemikku ja võlglaste arvu selles vaadeldes, annab alust järeldada, et enamus maksuvõlglastest on jätnud eraldiseisvalt õigeaks ajaks tasumata üsna väikese summa, ehk üleval on just palju pisikestes summades maksuvõlgasid.

Tabel 3. Maksuvõlgnike arvu jagunemine võlasumma vahemike alusel

Võlasumma vahemik (eur)	Võlgnike arv	Osakaal kogu võlgnike arvust (%)
10 - 49	9582	28,8%
50 - 3199	17 738	53,2%
3200 - 61 999	5347	16,0%
62 000 - 319 999	553	1,7%
320 000 - <	95	0,3%

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, maksuvõla dünaamika 2015; autori arvutused

Vaadeldes maksuvõlgade jagunemist, 2. jaanuari 2015 seisuga, võlasumma vahemike alusel, nähtub tabelist 4, et võla summa kokku vahemikus 320 000 eurot ja enam, moodustab kogu maksude võlast kõige suurema osa – summas 77 774 000 eurot ehk ligikaudu 33%. Viimasega üsnagi sama suurusjärgu moodustavad ka võlgade kogusummad, mis jäävad vahemikesse 3200 - 61 999 eurot ja 62 000 - 319 999 eurot, olles vastavalt osakaaludega ligikaudu 30% ja 31% kogu maksude võlast. Summaarselt kõige väiksema osa moodustavad võlad, mis jäävad vahemikesse 10 - 49 eurot ja 50 - 3200 eurot, formeerides kogu maksude võlast vaid ligikaudu 6%. Maksuvõlgade summaarset koosseisu vaadeldes järeldub, et kõige väiksemas võlasumma vahemikus moodustab võla summa kogu maksude võlast kõige väiksema osa, kasvades vastavalt võlasumma vahemike summade suurenemisel.

Tabel 4. Maksuvõlgade summa jagunemine võlasumma vahemike alusel

Võlasumma vahemik (eur)	Võla summa (tuh eur)	Osakaal kogu maksude võlast (%)
10 - 49	232	0,1%
50 - 3199	13 606	5,7%
3200 - 61 999	72 543	30,4%
62 000 - 319 999	74 187	31,1%
320 000 - <	77 774	32,6%

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, maksuvõla dünaamika 2015; autori arvutused

Eeltoodud tabelite 3 ja 4 analüüsi tulemuste põhjal saab kokkuvõttes järeldada, et kui võlasumma vahemike puhul vastas kahele esimesele vahemikule küll arvuliselt enim maksuvõlglast, siis summaarselt võla summad kogu maksude võlast moodustasid samas vahemikus aga kõige väiksema osa. Samamoodi, kui võlglaste arv kolmes viimases vahemikus

oli madalaim, siis võla summad kogu maksude võlast moodustasid aga enamiku ehk üle 90%-di. Seega olgugi, et maksuvõlgnike seas on väga palju nõ summaarselt eraldiseisvaid väikevõlgnikke, moodustavad enamuse maksuvõla summast need vähesed võlgnikud, kelle maksuvõla summa üksikult võttes on suur.

Lisaks, kui vaadelda maksuvõlgade dünaamika tabelit aastate 2011-2015 kohta kuude lõikes, seisuga 2. aprill 2015, siis nähtub tabelist maksuvõla summade ja võlglaste arvu suurenemine erinevate aastate aprillikuus. Läbi aastate on aprillis maksuvõla summa ning maksuvõlgnike arvu järsk suurenemine olnud tingitud asjaolust, et märtsi lõpus saabub maamaksu tasumise tähtaeg ning valdavalt ongi eelnimetatud näitajate suurenemine tingitud peamiselt tähtajaks tasumata maamaksust (Aasmäe 2015).

Lähtudes 2009. aasta statistikast oli Eesti rahvastiku koguarvust ligikaudu 8-10 protsenti maksuvõlglased, olenemata sellest, et Eesti maksumaksjal on võrreldes Euroopa teiste riikidega oluliselt madalam maksukoormus. Võrdlusena põhjanaabritega oli Rootsis, mis on kõrge maksukultuuriga riik, rahvastiku koguarvust maksuvõlglasi vaid 1,5 protsenti. (Lillemets 2010, 242-243) Viimaste aastate statistika alusel võib küll väita, et eestlased on oma maksekäitumist varasemaga oluliselt parandanud, kuid Rootsi tollasele 1,5 protsendile jääme siiski veel endiselt alla.

2. MAKSU- JA TOLLIAMETI MEETMED MAKSUVÕLA VÄHENDAMISEKS

2.1 Maksuvõla ajatamine

Maksu- ja Tolliamet pakub raskustesse sattunud maksuvõlgnikule võimalust ka maksuvõla ajatamiseks. Sisuliselt tähendab see, et maksukohustuslasel on makseraskuste puhul võimalik tasuda maksuvõlga osade kaupa ning selleks koostatud graafiku alusel, kuid seejuures on väga oluline silmas pidada, et tegemist peab olema vaid ajutise makseraskusega (Lillemets 2006, 21).

Vastavalt maksukorralduse seaduse paragrahvile 111 lõigetele 1 ja 3 on maksukohustuslasel võimalik taotleda maksuvõla tasumise ajatamist, esitades selleks põhjendatud taotluse ning maksuvõla tasumise ajakava, kuid siinkohal tuleb silmas pidada, et maksuvõla tasumise ajatamine ei vabasta maksukohustuslast täitmast jooksvaid maksukohustusi. Maksuvõla tasumise ajatamise otsustab maksuhaldur, mille juures on tal õigus muuta maksukohustuslase taotluses esitatud võla tasumise ajakava ning nõuda tasumise ajatamisele tagatist. Taotluse rahuldamisel võetakse arvesse maksukohustuslase majandusnäitajaid, varalist seisundit, maksuseadustest tulenevate varasemate kohustuste täitmist, ajatamise otstarbekust ning tagatise nõudmise puhul esitatud tagatise usaldusväärsust. (Maksukorralduse seadus, § 112 lg 1-3) Maksuvõla ajatamise puhul tuleb arvestada aga asjaoluga, et kuni põhivõla tasumiseni lisandub maksuvõlale rakendatav tavapärase intress. Siinkohal on aga maksuhalduril õigus vähendada intressi määra kuni viiskümmend protsenti maksuvõla tasumise ajatamise otsuse vastuvõtmise päevast arvates, kuid seda vaid seni, kuni isik täidab ajatamisgraafikus sisalduvaid nõudeid graafikus määratud tähtpäevaks (Maksukorralduse seadus, § 117 lg 2-3).

Vastavalt Maksu- ja Tolliameti tulude osakonna arendusanalüütik Kaidy Saarelt saadud informatsioonile, on seisuga 15. aprill 2015 maksuvõlgade ajatamistele intressimäära vähendamist rakendatud 97,2%-dil juhtudest.

Lisaks eelkirjeldatud maksuvõla ajatamisele tavakorras on võimalik taotleda ka maksuvõla lihtsustatud ajatamist. Eelis lihtsustatud ajatamise puhul on see, et koos taotlusega ei ole vaja esitada erinevaid lisadokumente ning seda on võimalik taotleda ka läbi e-keskkondade. Viimase puhul on aga vajalik silmas pidada teatavaid tingimusi, mis peavad olema selle taotlemiseks täidetud. Lihtsustatud korras on võimalik taotleda ajatamist maksuvõlale, kui (Lihtsustatud ... 2015):

- see jääb vahemikku 50 kuni 3200 eurot;
- soovitavaks ajatamise pikkuseks on maksimaalselt kuus kuud;
- kõik kohustuslikud maksudeklaratsioonid peavad olema esitatud ja varasemalt puudub kehtiv maksuvõla tasumise ajakava või kohtu poolt kinnitatud kompromissgraafik;
- üleval ei ole erinevaid tasumata kohustusi Maksu- ja Tolliameti ees;
- taotleja suhtes ei ole algatatud pankrotimenetlust;
- üleval ei ole solidaarvõlga, vaidlusi võla osas ning võlga ei ole edastatud täitmiseks kohtutäiturile;
- maksuvõla tasumise ajakava ei ole viimase kuue kuu jooksul kehtetuks tunnistatud.

Juhul, kui mõni eeltoodud tingimustest ei ole täidetud, siis on võimalik taotleda vaid tavakorras ajatamist (Ibid.).

Maksuvõla tasumise ajatamisega sarnast praktikat kasutatakse ka mujal maailmas. Näiteks on sarnaselt Eestile võimalik ka Ameerika Ühendriikides taotleda maksuvõla tekkimisel võimalust tasuda võlg osade kaupa. Tasumiseks osade kaupa tuleb esitada taotlus koos maksegraafikuga, mille sobivust hindab ja vastuvõtmist kaalub maksuamet. Isiku poolt taotluse esitamisel soosib sealne maksuamet praktikat, kus võlglane alustab koheselt peale taotluse esitamist, enne maksuameti otsust, ka enda poolt pakutud maksegraafiku alusel makseid sooritama. Kuna taotlusega esitatud maksegraafiku hindamine ja vastuvõtmine nõuab maksuametilt aega, siis võimaldab selline lähenemine alustada võlgnikul koheselt maksuvõla likvideerimisega ning vähendab uute intresside lisandumist (The IRS Collection ... 2015) Teatud kriteeriumite täitmisel saab taotleda ka lihtsustatud korras ajatamist, millisel puhul ei ole võlgnikul vaja esitada detailset finantsinformatsiooni. Lisaks pakutakse maksuvõlgnikele teatud juhtudel võimalust taotleda kompromissi sõlmimist, mille tulemusel ei tule võlgnikul

tasuda kogu summat täies ulatuses. (Gervie 2012) Kompromissile mineku puhul on Ameerika Ühendriikide maksuameti poolt peamiste eesmärkidena välja toodud (Sheehy 2014):

- saada kätte maksimaalne osa võlasummast, minimaalse aja jooksul, vähima kuluga maksuametile;
- leida parim lahendus nii maksuameti, kui maksuvõlgniku huvidest lähtudes;
- anda maksuvõlgnikule uus võimalus alusitada maksukohustuse vabatahtlikku täitmist; ning
- kasutada seda, kui ainsat võimalust saamaks maksuvõlgnikult raha kätte.

Maksuvõla tasumise ajatamine ajutise maksevõimetuse korral on isikutele kasulik ja motiveeriv ka seetõttu, et ajatatud maksuvõlga ei käsitleta maksukorralduse seaduse alusel kui maksuvõlga ning selliselt on võimalik vältida oma maine kahjustamist maksuvõlglaste nimekirja sattumisega (Lillemets 2006, 21). Lisaks on maksuhaldur kohustatud, maksuvõla ajatamise korral, väljastama maksuvõla puudumise tõendi ning tal ei ole võimalik rakendada sundtäitmise meetmeid (Liimal 2013).

Maksu- ja Tolliameti poolt pakutavat võimalust maksuvõlga ajatada kasutatakse võlgnike poolt pigem vähesel määral. Vaadeldes tabelit 5 nähtub, et seisuga 15. aprill 2015 on kokku maksuvõla ajatanud 2177 isikut, mis moodustab kogu võlgnike arvust (seisuga 2. aprill 2015) vaid 3,7%.

Tabel 5. Maksuvõla ajatamine

Kokku isikute arv (tk)	2177
sh füüsilised isikud	1196
sh juriidilised isikud	981
Kokku võlg (eurodes)	12 285 025
sh füüsilised isikud	2 042 117
sh juriidilised isikud	10 242 908
Ajatamisel olev summa (eurodes)	9 695 995
sh füüsilised isikud	1 934 465
sh juriidilised isikud	7 761 530

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Rohkem on maksuvõlga arvuliselt ajatanud füüsilised isikud, mis on ka üsnagi loogiline, kuna analüüsid eelnevalt maksuvõla dünaamika tabelit, tuli viimase põhjal selgelt välja, et arvuliselt on maksuvõlgnikke rohkem füüsiliste-, kui juriidiliste isikute seas. Kokku on ajatamist taotlenud isikutel võlga 12 285 025 euro ulatuses, millest 10 242 908 eurot ehk 83% kogu summast moodustab juriidiliste isikute võlg. Asjaolu, et juriidiliste isikute summaarne võlg on oluliselt suurem, kui füüsiliste isikute võlg on samuti eelnevalt analüüsitud maksuvõla dünaamika info põhjal loogiline. Nimelt eelnevalt maksuvõla dünaamika andmeid analüüsid selgus, et kuigi füüsilistel isikutel oli küll arvuliselt kokku oluliselt rohkem maksuvõlgasid, siis nende summaarne suurus jäi väga palju alla juriidiliste isikute maksuvõla kogusummale. Edasi on näha tabelis 5 toodud andmete põhjal, et kogu võla summast on ajatatud kokku 9 695 995 euro suurune osa. Viimane annab alust järeldada, et maksuvõlglastel ei ole olnud võimalik ajatada kogu võlgu olevat summat ehk ajatamise taotluseid ei ole täies ulatuses rahuldatud.

2.2 Maksuvõlglaste nimekirja avalikustamine

Selleks, et motiveerida juriidilistest isikutest maksuvõlglasi oma kohustusi õigeaegselt tasuma ning toetamaks võrdset konkurentsi avaldas Maksu- ja Tolliamet 2014. aasta aprillis oma kodulehel maksuvõlglaste nimekirja.

Maksuvõla tabeli avalikustamine Maksu- ja Tolliameti poolt tekitas ettevõtjate seas ning ajakirjanduses üsna palju elevust. Seadusekuulekad ning oma kohustusi õigeaegselt täitvad isikud reageerisid antud uudisele positiivselt, kuid reaalsete maksuvõlglaste hulgas tekitas see pigem pahameelt. Seoses antud nimekirja avaldamisega on seotud ka üks kohtulahend, mille puhul maksuvõlgnik püüdis läbi kohtu taotleda maksuvõlglaste nimekirja avalikustamise tunnistamist ebaseaduslikuks, kuid kohus leidis, et selle avaldamine on kooskõlas seadusega ning vajalik äririskide hindamiseks ettevõtete majandustegevuses (Pau 2015).

Tegelikkuses on aga info maksuvõlglaste kohta olnud avalik ka enne maksuvõlglaste nimekirja eraldi failina avalikustamist Maksu- ja Tolliameti poolt nende kodulehel. Vastavalt maksukorralduse seadusele võib maksuhaldur ilma maksukohustuslase nõusoleku ja teadmisetä avaldada igapäev infot maksuvõla suuruse ja tekkimise aja kohta, samuti

ka ajatatud maksuvõla osas (Maksukorralduse seadus, § 27 lg 1 p 4-5). Infot maksuvõlglaste kohta on näiteks võimalik registrikoodi või isikukoodi järgi kontrollida igapäev avalikust Maksu- ja Tolliametiga portaalist, maksuvõlgade otsingust. Samuti on võimalik sama toimingut teostada kõigil ka läbi Maksu- ja Tolliameti teise portaali, milleks on e-maksuamet. Lisaks on võimalik maksuvõlgade kohta teha järelepäringut ka e-äriregistrist (The Estonian e-Business ... 2012).

Pidades silmas maksuvõla suuruse kriteeriumit, avalikustatakse nimekirjas isikud, kelle maksuvõlg on vähemalt 1000 eurot. (Maksuvõlglaste ... 2015) Maksuvõlglaste nimekirjas oli 2015. aasta märtsi alguse seisuga 4779 juriidilisest isikust maksuvõlglast. Antud tabelit analüüses selgub, et kõige suuremaks maksuvõlaks on 4 053 831 eurot ning kõige väiksemaks võlgu oldavaks summaks on 1000 eurot, mis on ka madalaim summa, mida antud tabeli koosseisus välja tuuakse. (Maksuvõlglaste nimekiri 2015)

Tabel 6. Maksuvõlglaste nimekirjas esitatavad näitajad

Maksuvõla tekkimise aasta	Juriidilistest isikutest võlglaste arv	Maksuvõla põhisumma kokku (eurodes, ei sisalda intressi)
2000	1	255 101
2001	2	2 255
2002	16	276 818
2003	30	630 766
2004	59	1 431 564
2005	54	1 716 722
2006	108	3 448 657
2007	83	4 668 410
2008	180	6 474 428
2009	252	9 501 117
2010	478	10 766 448
2011	607	14 846 986
2012	803	24 146 224
2013	806	16 799 052
2014	1023	13 579 596
2015	277	1 750 633

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, autori arvutused

Vaadeldes tabelit (Tabel 6) selgub, et kõige vanem maksuvõlg jääb aastasse 2000 ehk vanim maksuvõlg on tasumata juba 15 aastat. Enim maksuvõlgasid on arvuliselt küll üleval aastast 2014, kuid summaarselt on suurim võlg üleval aastast 2012. Tabel annab alust järelduseks, et maksumaksjate maksekäitumine on paranenud, kuna 2014. aastal on maksuvõla kogusumma väiksem, kui võlasummad sellele eelneval kolmel aastal. Suuremat maksuvõlglaste arvu 2014. aastal võib aga antud tabeli puhul selgitada asjaoluga, et tegemist on lähiminevikuga ning seetõttu on maksuvõla tekkimisest möödas vähem aega, kui eelneva kolme aasta puhul ja seetõttu ei ole veel jõutud maksuvõlgasid varasemate aastatega samaväärselt kustutada. Pöörates tähelepanu aastatele 2000 ja 2001 tuleb väga selgelt välja asjaolu, kui erinevad või vad maksuvõlad summaarselt olla. Esimesel juhul on ühel isikul maksuvõlaks 255 101 eurot, kuid teist aastat vaadeldes on kahel isikul kokku võlga vaid 2 255 eurot.

3. MAKSUVÕLA SISSENÕUDMINE

Ükskõik millise maksuseaduse rikkumise osas rakendatakse vastumõjuna alati rikutud õiguste taastamist ehk teisisõnu täitmata jäetud kohustuste täitmist sundkorras. Täpsemalt kätkeb see endas maksu määramist või sissenõudmist, menetlustoimingu sooritamist või asendustäitmist. (Lehis 2009, 191) Sundkorras täidetakse nii rahalisi-, kui ka mitterahalisi kohustusi. Eestis tegeleb maksuvõla sissenõudmisega Maksu- ja Tolliamet või kohtutäitur.

3.1 Rahaliste kohustuste sundkorras täitmine

Olukordades, kus maksukohustuslane ei täida tekkinud maksukohustust õigeaegselt ning ei taotle ka võla ajatamist, tekib maksuhalduril õigus hakata nõudma tasumata maksuvõlga sisse sundkorras (Eesti maksuseadused ... 2008, 51). Täpsemalt on maksuvõla sundtäitmine vastavalt seadusele lubatud, kui (Maksukorralduse seadus, § 128 lg 2 p 1-5):

- 1) kohustuse täitmise tähtpäev on saabunud ja nõue on sissenõutav;
- 2) haldusakt, mis nõuet sisaldab on vastavalt seadusele maksukohustuslasele teatavaks tehtud;
- 3) maksuvõlg ei ole ajatatud;
- 4) maksuvõlg ei ole aegunud, kustutatud või muul alusel lõppenud;
- 5) haldusakti täitmist ei ole peatatud.

Meeles tuleb pidada aga asjaolu, et kõigepealt tuleb alati anda maksuvõlgnikule võimalus täita oma kohustused vabatahtlikult (Eesti maksuseadused ... 2008, 52). Vastavalt maksukorralduse seaduse paragrahvile 128, lõikele 3, tuleb maksukohustuslasele anda vähemalt ühel korral tähtaeg maksuvõla tasumiseks koos hoiatusega kohustuse tähtajal täitmatajätmise tagajärgede kohta. Hoiatust tagajärgede kohta võidakse vormistada (Lillemets 2006, 15):

- 1) iseseisva korraldusena;
- 2) hoiatusena maksuvõlgade tasumise korralduses;
- 3) hoiatusena maksuotsuses;
- 4) hoiatusena vastutusotsuses.

Juhul, kui hoiatust ei vormistata iseseisva otsusena, vaid lisatakse märkusena eelnimetatud korraldusse või otsustesse, siis ei ole maksetähtaja ületamise korral vaja teha eraldi lisaks uut hoiatust (Eesti maksuseadused ... 2008, 52). Viimane võimaldab asuda sundtäitma eelnimetatud haldusakte kohe peale kohustuse tähtpäevaks täitmata jätmist (Lillemets 2006, 15). Täpsemalt selgitades peetakse hoiatuse all silmas seda, milliseid meetmeid rakendab maksuhaldur juhul, kui maksumaksja jätab täitmata talle haldusaktis määratud kohustused (Randlane 2012).

Maksuvõla sissenõudmisel annab maksuhaldur korralduse maksuvõla tasumiseks järgmiste tähtaegadega (Ibid.):

- 1) 10 päeva jooksul arvates korralduse saamise päevast;
- 2) 48 tunni jooksul korralduse kättetoimetamisest juhul, kui maksuhalduril on tekkinud põhjendatud kahtlus, et viivitades võla sissenõudmisega muutub selle sissenõudmine hiljem võimatuks.

Maksuvõla sissenõudmisel on maksuhalduril õigus viia täitetoiminguna ellu nii rahalisi areste, kui ka kanda vararegistrisse erinevaid keelumärke ja areste ehk käsutamise keelumärke. Rahaliste nõuete arestimisel on maksuhalduril õigus valida järgmiste rakendatavate meetmete vahel (Randlane 2012):

- 1) arestida pangakonto;
- 2) seada arest töötasule;
- 3) seada arest üürile või muule tasule;
- 4) panna arest maksutagastusnõuetele.

Juhul, kui aga maksuhaldur soovib rakendada käsutamise keelumärke kandmist mõnda vararegistrisse, siis selleks eksisteerivad järgmised võimalused (Ibid):

- 1) seada kinnisasjale käsutamise keelumärke;
- 2) seada käsutamise keelumärke ehitisele, kui vallasasjale;
- 3) panna sõiduvahendile käsutamise keelumärke;
- 4) panna käsutamise keelumärke laeva kasutamisele;
- 5) blokeerida väärtpaberid või väärtpaberikonto.

Täitetoimingute sooritamise aluseks on maksuhalduri poolne kirjalik taotlus (Lillemets 2006, 25).

Oluline on välja tuua asjaolu, et maksuhalduril ei ole oma tegevuses võimalik maksuvõla sissenõudmise sundtäitmisel võlgniku vara müüa ning käsutamise keelumärgete seadmine võlgniku varale on pigem siiski ettevaatusabinõu täitmise tagamiseks. Seega, kui maksuhalduri poolt teostatud täitetoimingud ei vii soovitud tulemuseni, võib maksuhaldur pöörduda maksuvõla sissenõudmiseks kohtutäituri poole. Kohtutäitur sundtäidab täitedokumente näiteks vara arestides ning seda müües, kuid veel lisaks ka mitmel muul viisil. Sel puhul jäävad aga kehtima ka kõik eelnevad maksuhalduri poolt kohaldatud keelumärked ja arestid. (Randlane 2012) Kaitsmaks maksumaksja õigusi on maksukorralduse seadusega kehtestatud piirang, mille kohaselt võib maksuhaldur anda maksuvõla sissenõudmise kohtutäituri menetlusse alles peale seda, kui maksuhalduri täitetoimingud ei olnud tulemuslikud. Eeltoodud piirangu eesmärk seisneb selles, et vältida maksumaksjale liigsete kulutuste tekkimist, kuna kohtutäiturite poolt teostatavad ametitoimingud on tasulised, samas kui maksuhalduri täitetoimingute eest tasu ei võeta. (Lillemets 2006, 26)

Kõige tulemuslikumaks maksuvõla tasumise viisiks maksuhalduri seisukohalt on maksutagastusnõuete arestimine. Maksuhalduril on õigus tasaarvestada enammakse maksukohustuslase maksuvõlgadega, mis on sel juhul ühtlasi ka maksuvõlasuhte lõppemise aluseks. (Lillemets 2006, 25)

Üheks peamiseks meetmeks maksuvõlgade sundtäitmisel on pangakontode arestimine. Selleks annab maksuhaldur krediidasutusele korralduse arestida maksumaksja pangakonto või kanda maksuvõla summa ulatuses tema kontolt raha üle maksuhalduri pangakontole. Krediidasutus on kohustatud maksuhalduri korralduse, pangakonto arestimise kohta, koheselt täitma. Kui pangakontol olev summa on väiksem maksuhalduri korralduses olevast summast, kohustub krediidasutus täitma korralduse kõigepealt pangakontol oleva summa ulatuses ning edaspidised laekumised võlgniku pangakontole kandma edasi maksuhaldurile, kuni korralduses märgitud kogu summa tasumiseni. (Ibid.)

Kuna eelnevalt on juba pea alati hoiatus tehtud, siis maksuhaldur ei edasta sellisel puhul enam eraldi teavitust pangakonto arestimise kohta. Pangakonto arestimisel jäetakse füüsilisele isikule aga siiski võimalus kasutada oma arveldusarvelt igakuiselt

ühe kuupalga alammäära suurust summat, milleks on seadusega määratud 390 eurot. Arestitud pangakontolt on võimalik saadaolev summa võtta välja vaid pangakontorist ehk tuleb arvestada, et sellel ajal ei ole võimalik võtta raha rahaautomaadist, teha ülekandeid internetipangas ega tasuda ostude eest kaardiga. Juhul, kui maksuvõlgasel on ka ülalpeetavaid isikuid, tuleb sellest teavitada maksuhaldurit, kes seejärel tekitab omakorda panka, et suurendada vastavalt ülalpeetavate arvule isiku igakuiselt kasutatavat summat. (KKK sissenõudmise ... 2015)

Maksu- ja Tolliamet saab pangakonto arestist vabastada vaid juhul, kui maksuvõlg on kogu arestitud summa ulatuses tasutud või eksisteerib kinnitatud maksuvõla tasumise ajatamise graafik. Kui kumbki eelnevast on täidetud, siis teeb maksuhaldur korralduse pangakonto arestist vabastamiseks kolme tööpäeva jooksul, arvates maksuvõla tasumisest või ajatamisgraafiku kinnitamisest. (KKK sissenõudmise ... 2015)

Alates 2014. aasta aprillist alustas Maksu- ja Tolliamet sundtäitmist kõikide maksuvõlgade osas, mille summa oli vähemalt 10 eurot. Muudatuse eesmärgiks oli väikevõlgnike kaitsta, kuna pisikesele tasumata summale kuhjuvad intressid, mis pikema aja möödudes moodustavad aga ebageeldivalt suure summa. Minevikus on Maksu- ja Tolliameti praktika näidanud, et on väga palju selliseid isikuid, kes on harjunud mitte tasuma oma väikest maksuvõlga. Aja möödudes väikesed võlad aga kuhjuvad ning lisaks arvestatakse võlalt ka pidevalt intressi. Seeläbi kasvabki võlg lõpuks üsna suureks, mille tasumine võib osutuda aga hiljem veelgi keerukamaks. Ka eelnimetatud sundtäitmise puhul on peamiseks täitetoiminguks pangakonto arestimine. (Maksuvõlad alates ... 2014)

Vaadeldes allolevas tabelis (vt Tabel 7) toodud arvulisi andmeid pangakontode arestimise kohta, saab üheselt järeldada, et aasta aastalt arestitakse maksuhaldurite poolt pangakontosid üha enam. Pöörates tähelepanu aastatele 2012 ja 2013 on näha, et 2013. aastal suurenes arestimiste arv rohkem, kui poole võrra 2012. aastal arestitud pangakontodega võrreldes. Ka 2014. aastal on arestimisi rohkem, kui seda oli sellele eelneval aastal, mida mõjutavad kindlasti ka eespool käsitletud 10 euroste maksuvõlgade sissenõudmistega alustamine, rakendades sundtäitmist. Antud tabeli põhjal saab positiivselt tõdeda, et Maksu- ja Tolliamet on tõhustanud oma tööd ning hakanud pangakontode arestimise meetodit varasemast rohkem rakendama.

Tabel 7. Pangakontode arestimised perioodil 2011 – 2015 (viimase aasta osas 3 esimese kuu andmed)

Periood	Pangakonto arestid (tk)
2011	402 504
2012	467 292
2013	712 343
2014	791 330
01.2015 - 03.2015	125 486

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Veel mõned aastad tagasi oli võlgnikul pangakonto arestimisest võimalik mitmel pahatahtlikul moel ka lihtsalt kõrvale hiilida. Ühe näitena võib tuua, et kuna enne sundtäitmisega alustamist antakse võlgnikule kõigepealt aega maksukohustuse vabatahtlikuks täitmiseks, siis kasutasid pahatahtlikud võlgnikud seda perioodi hoopis aga selleks, et kohustuste mittetäitmisel arestimisele minevalt pangakontolt raha välja võtta ning viimane sulgeda. Sellisel juhul tekkis aga olukord, kus sundtäitmise hetkes ei olnudki võlglasel enam maksuhaldurile varasemalt teadaolevat kontot, mida arestida ning kuna arestimisaktil puudus tagasiulatuv jõud, siis ei saanud selle alusel arestida ka mõnes teises või ka lausa samas pangas hiljem avatavat uut pangakontot. Seesuguste olukordade vältimiseks aga muudeti 2012. aastal täitemenetluse seadust. Sellest tulenevalt ei ole krediitiasutustel enam võimalik arestimisakti tagastada ning krediitiasutusel on kohustus arestida ka võlgniku poolt tulevikus avatavad kontod. (Šarton 2015)

Käsitamise keelumärgete seadmine on pangakonto arestist harvemini kasutatav, kuna tegemist on üsnagi keerulise protsessiga ning rakendatakse pigem suurte võlgade puhul ja olukorras, kus on oht, et ilma keelumärke seadmiseta ei ole hiljem võimalik maksuvõlga üldse kätte saada. Riigikohus on korduvalt erinevates allikates juhtinud tähelepanu asjaolule, et maksuvõla tagamine täitetoimingutega ei tohi olla maksuvõlgnikule põhjendamatult koormav. Näiteks tuleb alati hoolikalt kaaluda, kui suurele osale võlgniku varale keelumärget taotletakse, et mitte piirata võlgnikul oma vara kasutamist suuremas summas, kui on kohustus. Täpsustatult võib välja tuua olukorra, kus hüpoteek seati võlgniku kahele korterile, kuigi tegelikult oleks piisanud nõude tagamiseks ühest korterist. (Kuul 2012) Lisaks tuleb enne käsitamise keelumärke seadmist väga täpselt selgeks teha, kas vara omandiõigus kuulub ikka võlgnikule või on tegelikult omanikuks keegi teine.

Seda, et käsutamise keelumärkeid kasutatakse maksuvõla sissenõudmisel täitetoiminguna harvem, kui pangakonto arestimisi, on selgelt näha ka allolevas tabelis (vt Tabel 8). Antud tabel ei anna aga alust hinnata seda, kas käsutamise keelumärgete kasutamine erinevate aastate andmeid vaadeldes on pigem kasvanud või kahanenud. Pigem võib olemasoleva info põhjal oletada, et käsutamise keelumärkeid seatakse vaid äärmisel vajadusel, kui muul viisil maksuvõlga isikult kätte saada ei ole õnnestunud või kui tegemist on erakorralise juhtumiga, kus tuleb kiirelt tegutseda, et maksuvõla sissenõudmine ei muutuks lootusetuks.

Tabel 8. Käsutamise keelumärked perioodil 2011 – 2015 (viimase aasta osas 3 esimese kuu andmed)

Periood	Käsutamise keelumärked (tk)
2011	3 885
2012	5 524
2013	3 772
2014	4 484
01.2015 - 03.2015	818

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Vastavalt eespool toodule on võimalik aresti seada ka võlgniku töötasule, üüritasule või muule tasule. Töötasu arestimisel tuleb arvestada mitmete piiravate asjaoludega, mis on kehtestatud isiku kaitseks. Täitemenetluse seaduses on toodud loetelu sissetulekutest, millele ei ole võimalik sissenõuet pöörata. Näiteks ei saa sissenõuet pöörata sellistele sissetulekutele, nagu seadusel põhinev elatis, vanemahüvitis, rahaline ravikindlustushüvitis, riiklik pension, jne. Samuti ei ole võimalik arestida sissetulekut, mis ei ületa seadusega kehtestatud palga alammäära ühes kuus. (Täitemenetluse seadus, § 131 lg 1 p 7-10, § 132 lg 1)

Uurides Maksu- ja Tolliameti informatsioonil põhinevaid andmeid muude rahaliste arestide osas (vt Tabel 9), mis hõlmab endas arestitud töötasusid, -üüritasusid ning -muid tasusid, saab järeldada, et neid rakendatakse üsnagi vähe. Enim on muid rahalisi areste rakendatud 2012. aastal, mida on sellele järgneva aastaga võrreldes pea poole rohkem. Samas aga saab tõdeda, et maksuvõlgade sissenõudmiseks võetakse vajadusel kasutusele siiski kõik võimalikud meetmed, et võlglaste käest võlg siiski kätte saada.

Tabel 9. Muud rahalised arestid 2011 – 2015 (viimase aasta osas 3 esimese kuu andmed)

Periood	Muud rahalised arestid (tk)
2011	1 529
2012	1 800
2013	1 052
2014	1 463
01.2015 - 03.2015	393

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Maksuvõla sundtäitmisel nõuab maksuhaldur kõigepealt sisse maksusumma ja alles seejärel intressi. Maksuhalduril on õigus ka sundtäitmisest sootuks loobuda, kui sundtäitmisega seonduvad kulud ületavad sissenõutava summa või summa sissenõudmine on lootusetu maksukohustuslase maksejõuetuse tõttu ja pankrotiavalduse esitamine ei ole otstarbekas. (Maksukorralduse seadus, § 128 lg 5, 8) Siinkohal tuleb aga maksuvõla sundtäitmisest loobumist eristada maksuvõla kustutamisest, kuna loobumise tulemusena maksukohustus ei lõpe. Juhul, kui maksukohustuslase majanduslik seisund tulevikus paraneb, on endiselt võimalik temalt maksuvõlga sisse nõuda. (Lillemets 2006, 16)

Maksuvõlgade sundtäitmise aegumise tähtaeg on viis aastat. Deklaratsiooni alusel arvutatud või haldusakti alusel sissenõutava maksusumma aegumistähtaeg algab kohustuse täitmise tähtpäeva saabumise aastale järgneva aasta 1. jaanuaril, maksuotsuse ja vastutusotsuse puhul algab aegumistähtaeg maksuotsuse või vastutusotsuse kättetoimetamise aastale järgneva aasta 1. jaanuaril ning intressinõude puhul nõude esitamise aastale järgneva aasta 1. jaanuaril. (Maksukorralduse seadus, § 132 lg 1-3) Vastavalt seadusele on ette nähtud ka olukorrad, mil sundtäitmise aegumistähtaeg katkeb (Ibid. lg 5 p 1-4):

- 1) maksuvõla sissenõudmiseks täitmisavalduse esitamisel kohtutäiturile;
- 2) maksukohustuslase pankroti väljakuulutamisel;
- 3) halduskohtu poolt tehtud esialgse õiguskaitse määruse jõustumisel;
- 4) saneerimismääruse- või võlgade ümberkujundamise avalduse menetlusse võtmise määruse jõustumisel.

Uue aegumistähtaja kulgemist hakatakse sundtäitmise puhul arvestama tähtaja katkemise äralangemise aastale järgneva aasta 1. jaanuarist. Aegumistähtaja katkemine kehtib ainult selle summa kohta, millega on seotud tähtaja katkemise põhjustanud asjaolu. Kui sundtäitmise aegumistähtaeg on möödunud, siis lõpeb nii maksukohustus, kui ka sellega seotud

kõrvalkohustused ning ka kõik muud maksuhalduri poolt sissenõutavad rahalised kohustused. (Maksukorralduse seadus, § 132 lg 6-8)

Käesolevas töös eespool välja toodud asjaolu, et Ameerika Ühendriikides on maksuvõlgade sissenõudmine antud eraettevõtete kätte, toimib siiski teatud piiride raames. Nimelt on sealsele maksuametile maksuvõlgade sissenõudmise teenust pakkuvate eraettevõtete tegevus antud valdkonnas küllaltki piiratud. Teenust osutavad ettevõtted ei tegele maksuvõlgade sundkorras täitmisega, sest selline tegevus ei ole neile lubatud, kuna neil ei ole õigust kontakteeruda seoses isiku maksuvõlga ühegi kolmanda osapoollega, nagu näiteks tööandja või pangaga. (Overview of the IRS's ... 2006)

3.2 Mitterahaliste kohustuste sundkorras täitmine

Haldusõiguslikke sunnivahendeid kasutatakse maksuõiguses eesmärgiga sundida maksumaksjat kohustuste osalise või täieliku täitmata jätmise eest, enne vastutuse kohaldamist, oma kohustusi täitma. Mitterahalised kohustused, mille täitmata jätmisel saab haldusõiguslikke sunnivahendeid rakendada on näiteks maksudeklaratsioonide esitamine, teabe esitamata jätmine maksukohustuslase poolt, jne. Mitterahaliste kohustuste täitmise tagamiseks on maksumenetluses haldusõiguslikeks sunnivahenditeks sunniraha ja asendustäitmine. Eelnimetatud sunnivahendite erinevus seisneb selles, et asendustäitmist saab rakendada kohustuste puhul, mille täitmine ei ole seotud konkreetse isikuga ehk kohustust võib täita ka kolmas isik või maksuhaldur ise. Seevastu sunniraha saab määrata vaid juhul, kui kohustuse peab täitma konkreetne isik isiklikult. Asendustäitmist ega sunniraha rakendamist ei käsitleta karistusena. Sellest tulenevalt on võimalik neid sunnivahendeid rakendada korduvalt, kuni kohustus saab täidetud ning samuti on lubatud neid menetluse käigus muuta. Silmas tuleb pidada asjaolu, et kohustuse täitmise tagamiseks kasutatakse alati kõige leebemat sunnivahendit ja -määra, mis on aga eelduste kohaselt tõhusaimad. Sunnivahendi valimisel tuleb lähtuda sellest, et see peab isikut võimalikult vähe kahjustades sundima teda täitma talle ettekirjutusega määratud kohustust. (Lillemets 2006, 46) Haldusõiguslikke sunnivahendeid reguleerib asendustäitmise ja sunniraha seadus.

Isikule pannakse ettekirjutuse ehk haldusaktiga kohustus teha mingi nõutav tegu või keelatud teost hoiduda. Enne sunnivahendi rakendamist tuleb teha isikule kirjalik hoiatus, mis võib kaasneda ettekirjutusega või olla tehtud eraldi teatena. Vabatahtlikuks täitmiseks antav

tähtaeg peab olema piisavalt pikk, võimaldamaks isikul kohustus täita. Kui korraga rakendatakse mitut sunnivahendit, siis tuleb isikule teatavaks teha nende liigid, rakendamise järjekord ja ka rakendamise alustamise kuupäevad. Sunniraha rakendamise hoiatuses tuleb välja tuua ka sunniraha summa suurus, asendustäitmise hoiatuses tuleb aga märkida täitmisega kaasnevate kulude eeldatav suurus. Kui isik ei täida ettekirjutust hoiatuses märgitud tähtajaks, antakse sisse täitekorraldus sunnivahendi rakendamiseks. (Asendustäitmise ja sunniraha seadus, § 4 lg 1, § 7 lg 1-6, § 9 lg 1)

3.2.1 Sunniraha

Sunniraha on vastavalt asendustäitmise ja sunniraha seaduse paragrahvile kümme, lõikele üks, hoiatuses kindlaksmääratud summa, mille isik peab tasuma, kui ta hoiatuses märgitud tähtaja jooksul ei täida talle ettekirjutusega pandud kohustust. Vastavalt juba eespool mainitule on sunniraha sunnivahendina isikuga lahutamatu seotud, kuid lisaks on see ka rakendatav vaid mitterahaliste kohustuste täitmise tagamiseks (Lillemets 2006, 47).

Sunnirahal puudub hoiatav ja karistav eesmärk, see peab tagama kohustuse kiire täitmise ja kindlustama seeläbi maksuhalduri tõrgeteta töö. Kuna sunniraha puhul ei ole tegemist väärteokaristusega, siis ei pea selle määramiseks tuvastama isiku süüd ega viima läbi väärteomenetlust. Samuti ei kanta eelnevast tulenevalt ka sunniraha määramise kohta andmeid karistusregistrisse ja korduval seaduserikkumisel ei ole võimalik kohaldada kriminaalkaristust. (Lehis 2009, 197)

Vastavalt maksukorralduse seaduse paragrahvile 67 on sunniraha võimalik määrata teabe, asjade ja dokumentide esitamata jätmise eest. Lisaks on vastavalt maksukorralduse seaduse paragrahvile 91 võimalik sunniraha määrata ka deklaratsiooni tähtajaks esitamata jätmise ja deklaratsioonis esinevate puuduste tähtajaks parandamata jätmise eest.

Tulenevalt asjaolust, et sunniraha kohaldatakse vaid konkreetse isiku suhtes, kes on jätnud kohustatud kohustuse isiklikult täitmata, ei lähe selle maksmise kohustus õiglusjärgluse korras, näiteks pärimise teel, üle ühelt isikult teisele (Lillemets 2006, 47).

Erinevalt trahvist ei ole võimalik sunniraha määrata tagasiulatuvalt ehk pärast seda, kui isik on oma kohustuse täitnud, näiteks esitanud maksudeklaratsiooni hilinemisega. Samas sarnaneb sunniraha trahviga aga selle poolest, et füüsilisest isikust ettevõtjal ei ole võimalik sunniraha ettevõtte tulust maha arvata ning juriidilistel isikutel tuleb tasuda sunnirahalt tulumaksu. (Eesti maksuseadused ... 2008, 54)

Sunniraha puhul on võimalik isikul taotleda ka sunniraha kohustuse täitmise tähtaja pikendamist, millisel juhul esialgselt määratud tähtpäeva saabumisel sunniraha ei rakendata (Lillemets 2006, 47).

Veel on oluline sunniraha juures tähele panna, et selle määramisel tuleb arvestada seadusega ettenähtud rahalisi piire. Vastavalt maksukorralduse seaduse paragrahvile 67 lõikele 3 võib esimesel korral maksimaalne sunniraha olla 640 eurot ning teisel korral ei või see olla üle 2000 euro ning kokku ei või sama kohustuse täitmisele sundimiseks kasutatava sunniraha kogusumma ületada 2640 eurot. Maksukorralduse seaduse paragrahvi 91 kohaselt, mis käsitleb sunniraha kohaldamist deklaratsiooni või selle paranduste esitamata jätmist, lõikes 4 on sätestatud, et rakendatav sunniraha ei või esimesel korral ületada 1300 eurot ning teisel korral 2000 eurot, kokku ei tohi sama deklaratsiooni või paranduste esitamisele sundimiseks kogusumma ületada 3300 eurot.

Sunniraha määramisel tuleb maksuhalduril lähtuda proportsionaalsuse põhimõttest ehk sunniraha suurus peab olema proportsioonis sunniraha kohaldamise eesmärgiga. Sunniraha eesmärgiks on sundida isikut oma kohustust täitma, mitte teda karistada. (Lillemets 2006, 48)

3.2.2 Asendustäitmine

Olukorras, kus isik ei täida hoiatuses määratud tähtaja jooksul talle ettekirjutusega pandud kohustust, mis ei ole temaga lahutamatult seotud, on pädeval haldusorganil õigus täita see isiku kulul ise või korraldada selle täitmine kolmanda isiku poolt – asendustäitmine (Asendustäitmise ja sunniraha seadus, § 11 lg 1). Sisuliselt on asendustäitmine kohustuse täitmise korraldamine haldusorgani enda poolt kohustatud isiku kulul (Lillemets 2006, 48). Asendustäitmise rakendamine on võimalik vaid selliste kohustuste puhul, mida kohustatud isikul ei tule isiklikult täita. (Lehis 2009, 197)

Teatavatel juhtudel on asendustäitmine lubatud rakendada ka ilma hoiatuse, ettekirjutuse ning täitekorralduseta. Sellisteks puhkudeks on olukorrad, kus vahetu oht avalikule julgeolekule või korrale tuleb viivitamata kõrvaldada. Samuti võib seda rakendada juhul, kui isikule ei ole võimalik ettekirjutust õigel ajal teha. (Asendustäitmise ja sunniraha seadus, § 12 lg 1-2)

Maksuhaldur võib maksusumma määramise, maksude tasumise õigsuse kontrollimise või õiguserikkumise tõkestamise eesmärgiga nõuda mõõturite paigaldamist mahutile, hoidlale

või seadmele ning ka tõkendite paigaldamist näiteks territooriumi sulgemiseks. Tulenevalt asjaolust, et eeltoodud juhtudel ei ole tegemist kohustustega, mille täitmine on kohustatud isikuga lahutamatu seotud, võib maksuhaldur korraldada selle paigaldamise kolmandate isikute kaudu või paigaldada selle ise. Eeltoodud juhul lasub aga asendustäitmisega kaasnevate kulude katmise kohustus maksukohustuslasel. Kulude arvatav suurus tuleb märkida hoiatuses, kuid kui kulud osutuvad esialgsest suuremaks, siis tuleb sellest isikut viivitamatult teavitada. (Lillemets 2006, 48)

Sarnaselt sunnirahale, tuleb ka asendustäitmise puhul hoolikalt järgida proportsionaalsuse printsiipi ning kohaldada seda siis, kui eesmärki ei ole olnud võimalik muude abinõude rakendamisel täita. Viimane on oluline just seepärast, et asendustäitmise kohaldamine võib olulisel määral takistada ning kahjustada isiku majandustegevust. Juhul, kui maksuhalduri tegevuse tulemusel kahjustatakse alusetult isiku huve, on maksuhaldur kohustatud hüvitama isikule otsese kahju, mis mõõturi või tõkendi paigaldamise tulemusel tekkis. Sel puhul aga ei eeldata, et kahju tekitati õigusvastase teoga, vaid tegemist on kahju hüvitamise korraga, mis põhjustati õiguspärase teoga. Siinkohal ei oma tähtsust ka asjaolu, kas asendustäitmine viidi läbi maksuhalduri poolt või oli selleks volitatud kolmas isik. (Ibid.)

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli välja tuua maksuvõla mõju nii ühiskonnale, kui riigile ning vaadelda ja analüüsida maksuvõla muutumist ajas, vähendamise meetmeid ning sissenõudmise võimalusi. Saamaks maksuvõlast tervikuna paremat ülevaadet oli eesmärgiks uurida, mida maksuvõlg endast sisuliselt kujutab ning millised on peamised viisid selle tekkimiseks. Samuti uuriti töö käigus maksuvõla muutumist ajas, eesmärgiga leida vastus küsimusele, kas maksuvõlg liigub vähenemise suunas ning kuidas jaguneb kogu summa nii võlgnike vahel arvuliselt, kui erinevate võlasummade vahemike suhtes. Selleks analüüsis töö autor maksuvõla dünaamikat viimase viie aasta andmetele tuginedes. Veel uuris töö autor milliseid meetmeid kasutab Maksu- ja Tolliamet selleks, et aidata kaasa maksuvõla vähenemisele. Viimasena antud töö raames, uuris autor, mida on võimalik teha siis ning milline on lähenemine, kui maksuvõlgnik ei kavatse maksuvõlga vabatahtlikult tasuda.

Esimeseks uurimisülesandeks oli omandada ülevaade, millistes aspektides avaldab maksuvõla olemasolu kõige enam mõju riigile ja ühiskonnale. Selleks uuris ning analüüsis töö autor seadust, Maksu- ja Tolliameti poolt avaldatavat informatsiooni ning muid teemat käsitlevaid allikaid. Informatsiooni analüüsi tulemusel võib järeldada, et maksuvõlal on väga suur mõju nii riigile, kui ühiskonnale tervikuna. Tulenevalt asjaolust, et riigi toimimiseks vajalik tulu tulebki just maksudest, siis mõjutab maksuvõlg otseselt riigi käekäiku. Lisaks, kui maksud ei laeku riigile piisavas mahus ehk tänu maksuvõlgnikele jääb osa oodatavast tulust saamata, siis tuleb riigil leida tulu saamiseks uus võimalus, milleks on olemasolevate maksude tõstmine või uute lisamine – selle tagajärjel kannatavad aga otseselt kõik ühiskonnaliikmed.

Teiseks oli süveneda maksuvõla olemusse, uurides selle peamisi tekkimise viise ning vaadeldes, millistest osadest see koosneb. Maksuvõla tekkimiseks on kolm peamist viisi, milleks on: deklareeritud maksu mittetähtaegne tasumine; Maksu- ja Tolliameti poolt kontrollimise tulemusel määratud maks, mida isik ei ole ise deklareerinud ega tasunud; ning tasumata Maksu- ja Tolliameti poolt määratud maks. Maksuvõlg koosneb võlgnetavast põhisummast ning sellele lisanduvast intressist. Samas võivad intresside arvestamisele kohalduda teatavad erisused, nagu näiteks intressi vähendamise võimalus maksuhalduri poolt.

Kolmandaks oli analüüsida maksuvõla dünaamikat, saamaks ülevaade maksuvõla muutumisest viimase viie aasta jooksul. Samuti uurida ning analüüsida maksuvõla jagunemist füüsiliste- ja juriidiliste isikute vahel, võlasummade erinevaid summaarseid vahemikke ning võlgnike arvu. Antud analüüs viis huvitavate järeldusteni. Üheks huvitavaks faktiks oli, et füüsilisest isikust võlgnikke on arvuliselt oluliselt rohkem, kui juriidilisest isikust võlgnikke. Teiseks tähelepanu väärivaks faktiks aga asjaolu, et kuigi summalt väikeseid võlgasid ehk väikevõlgnikke on oluliselt rohkem, kui suurtes summades võlgasid, siis suhestades need kogu võla summaga selgub, et suurtes summades võlad moodustavad kogu võla summast üle 90%-di. Analüüsi tulemusel selgus positiivse aspektina, et aasta aastalt on maksuvõla kogusumma viimase viie aasta jooksul pidevalt vähenenud.

Neljandaks oli uurida, milliseid meetmeid on Maksu- ja Tolliamet võtnud kasutusele, et aidata kaasa maksuvõla vähendamisele ning motiveerida maksuvõlgnikke oma võlga kiirelt kustutama või selle tekkimist ennetama. Selleks, et aidata raskustesse sattunud maksuvõlgnikel oma kohustust tasuda, pakub Maksu- ja Tolliamet võimalust maksuvõla ajatamiseks ehk osade kaupa tasumiseks. Motiveerimaks aga maksuvõlglasti oma võlga kustutama või veel parem seda ennetama, avalikustas Maksu- ja Tolliamet oma kodulehel maksuvõlglaste nimekirja juriidiliste isikute kohta.

Viiendana ning ühtlasi ka viimasena uuris töö autor, millised võimalused on maksuvõla sissenõudmiseks olukorras, kus maksuvõlgnik ei tasu maksuvõlga vabatahtlikult. Sellisel puhul saab Maksu- ja Tolliamet rakendada rahaliste- ja mitterahaliste kohustuste tagamiseks sundkorras täitmist. Rahaliste kohustuste tagamiseks on võimalik seada erinevaid areste või käsutuse keelumärkeid, kuid seejuures tuleb pöörata tähelepanu asjaolule, et kõigepealt peab maksukohustuslasele andma võimaluse tasuda kohustus vabatahtlikult. Mitterahaliste kohustuste puhul on võimalik rakendada sunniraha või asendustäitmist. Esimest saab rakendada vaid konkreetse isiku suhtes ehk nõuda välja isikult, kellega kohustus isikuliselt seotud on. Asendustäitmist on aga võimalik teostada ka maksuhalduril endal või viimase palvel ka kolmandal isikul, sellisteks tegevusteks on näiteks mõõturite ja tõkendite paigaldamine maksukohustuslase omandile.

Lõputöö kokkuvõttena võib järeldada, et maksuvõla viimine miinimumi on väga oluline ning prioriteetne teema, kuna omab otsest negatiivset mõju nii riigile, kui kõigile ühiskonna liikmetele. Samas on positiivne tõdeda, et maksuvõla vähendamisega tegeletakse ning maksekäitumine on aastate jooksul oluliselt paranenud, vähenedes nii summaarselt, kui isikute

arvu poolest pea poole võrra, vaadeldes aastaid 2011 ja 2015 (2. jaanuari seisuga). Lisaks on Maksu- ja Tolliamet mõelnud erinevatele võimalustele, kuidas maksimaalselt maksuvõlga vähendada ning töötanud selleks välja erinevaid meetmeid nagu maksuvõla ajatamine ja maksuvõlglaste tabeli avalikustamine. Samuti rakendab Maksu- ja Tolliamet vajadusel ka õigust maksuvõla sundkorras täitmiseks.

Tõenäoliselt ei ole võimalik maksuvõlga küll täielikult olematuks muuta, kuid kindlasti on veel võimalusi selle vähendamiseks. Näiteks võiks sarnaselt Ameerika Ühendriikidele olla Maksu- ja Tolliameti poolt koostatud samm-sammult detailne kirjeldus (juhendmaterjal) selles osas, kuidas käituda, kui maksuvõlg on tekkinud, millised on võimalused selle likvideerimiseks ning mis saab siis, kui kohustust vabatahtlikult ei täideta. Lisaks võiks Maksu- ja Tolliamet koostada ka erinevate võimalike maksuvõlgadega seotud olukordade kohta situatsioone visualiseerivaid lühivideosid. Viimased annaksid võimalikust olukorrast edasi reaalsema pildi ning aitaksid seeläbi maksuvõlglastel ennast tekkinud probleemiga paremini vastandada. Veel toob töö autor välja asjaolu, et Maksu- ja Tolliamet saadab tekkinud maksukohustuse kohta e-mailile teate, kuid sellele ei lisata arvet, mille alusel kohustust täita. Arve tasumiseks tuleb minna Maksu- ja Tolliameti e-keskkonda ning seal iseseisvalt tasumiseks vajalik info üles otsida. Selline praktika aga soosib olukorda, kus isikud lükkavad arve tasumise edasi, unustades selle hiljem sootuks või tunnevad, et see on liiga keeruline ning pigem loobuvad sellest, andmata aru, et selline käitumine kulmineerub võla tekkimisega. Samas, kui Maksu- ja Tolliamet saadaks kohustuse tekkimise infoga koos kohe ka arve, siis oleks suure tõenäosusega õigeaegselt tasutud kohustuste protsent suurem (näiteks maamaksu tasumise puhul).

VIIDATUD ALLIKAD

- Aasmäe, M., Maamaksu kohustuse täitis tähtaegselt 86 protsenti maaomanikest. Maksu- ja Tolliamet. Aprill, 2015. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.emta.ee/index.php?id=36729>
- Asendustäitmise ja sunniraha seadus. Vastu võetud Riigikogus 9. mail 2001. a – RT I, 2001, 50, 283; RT I, 12.07.2014, 29.
- Cecil, N., (2014). £642m council tax arrears 'could cut bills by £188 for every family'. Evening Standard. Pp 26.
- Ebraico, M., Ruà, S. (2015). An Assessment of the Performance of the Italian Tax Debt Collection System. Taxation Papers. Working paper n. 53 – 2015.
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_53.pdf
- Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. Õigusaktide kogumik seisuga 1. aprill 2008. Kolmas köide. Kommentaarid. (2008) / Koostajad M. Huberg ja M. Uusorg. Kommentaaride autor L. Lehis. Tartu: OÜ Maksumaksjate Liidu Kirjastus.
- Gervie, M-L., (2012). IRS's "Fresh Start" Program Expands Payment Options. *Journal of Accountancy*. Vol. 214, Issue 4, pp 56-59.
- Glossary of Statistical Terms. Tax arrears. OECD. Kättesaadav arvutivõrgus:
<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=7318> (01.04.2015)
- James, M. (2009) Tax Arrears - What You Need to Know. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://ezinearticles.com/?Tax-Arrears---What-You-Need-to-Know&id=2417484>
- Kallas, K-L., MTA: Maksejõuetus olukorras tegutsevad ettevõtted tekitavad ebaausat konkurentsi. Maksu- ja Tolliamet. Märts, 2013. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.emta.ee/index.php?id=33980>
- KKK sissenõudmise toimingute kohta. Maksu- ja Tolliamet
http://www.emta.ee/index.php?id=14578#_2 (11.05.2015)
- Kuul, M., Riigikohus: võlgnikku ei tohi põhjendamatu koormata. Eesti Rahvusringhääling. November, 2012.
<http://uudised.err.ee/v/majandus/04282dce-269d-4d95-92ea-49f37822ad11>

- Lehis, L. (2009) Maksuõigus. 2. täiend tr. Tallinn: Juura
- Lihtsustatud ajatamine. Maksu- ja Tolliamet.
<http://www.emta.ee/index.php?id=24758> (15.04.2015)
- Liimal, K., Ettevõtte koostöö maksuvõlgade korral. MTA tulude osakond. Veebruar, 2013.
<http://www.koda.ee/index.php?id=19230&highlight=maksuv%C3%B5lg>
- Lillemets, K. (2006). Maksuvõlgade sundtäitmine. Sisekaitseakadeemia.
http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/16024/Maksuvõlgade_sundtaitmine.pdf?sequence=1
- Lillemets, K. (2010). Tax morale, influencing factors, evaluation opportunities and problems: the case of Estonia. *Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic policy*. Vol 18, pp 242-243. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/view/882>
- Maksu- ja Tolliameti arengukava 2013-2016. Muudetud 2014. aastal perioodi 2014-2017 kajastavate täiendustega. Rahandusministri 19. august 2014 käskkirja nr 130 lisa. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.emta.ee/index.php?id=24228>
- Maksu- ja Tolliameti põhimäärus. Vastu võetud Riigikogus 06. oktoobril 2008. a – RT I, 2008, 84, 19; RT I, 19.08.2014, 11.
- Maksu- ja Tolliameti tegevus maksuvõlgade menetlemisel ja sissenõudmisel. Riigikontrolli aruanne Riigikogule, Tallinn, 10. september 2009.
<http://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Auditiaruanded/tabid/206/Audit/2120/language/et-EE/Default.aspx>
- Maksukorralduse seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. veebruaril 2002. a – RT I, 2002, 26, 150; RT I, 17.03.2015, 10.
- Maksuvõla dünaamika. Maksu- ja Tolliamet.
<http://www.emta.ee/index.php?id=32040> (25.03.2015)
- Maksuvõlad alates 10 eurost lähevad nüüdsest sundtäitmisele. Ärileht.ee. Aprill 2014.
<http://arileht.delfi.ee/news/uudised/maksuvõlad-alates-10-eurost-lahevad-nuudsest-sundtaitmisele?id=68579845>
- Maksuvõlglaste nimekiri. Maksu- ja Tolliamet.
<http://www.emta.ee/index.php?id=35438> (03.04.2015)
- Overview of the IRS's Use of Private Collection Agencies (PCAs) in 2006. Internal Revenue Bulletin: 2006-37. 11. september 2006.
http://www.irs.gov/irb/2006-37_IRB/ar13.html

- Pau, A., Kohtuotsuse kohaselt on maksuvõlglaste avalikustamine jätkuvalt seaduslik. Maksu- ja Tolliamet. Märts, 2015.
<http://www.emta.ee/index.php?id=1930&highlight=,Kohtuotsuse,kohaselt,on,maksuv%C3%B5lglaste,avalikustamine,j%C3%A4tkuvalt,seaduslik>
- Pikmets, H., Maksukorralduse seaduses 1. jaanuaril 2011 jõustuvad intressi arvestamise muudatused ei arvesta täiel määral kohtupraktikat. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.varul.com/uudiskiri/2010/maksuoiguse-infokiri-detsember-2010/maksukorralduse-seaduses-1-jaanuaril-2011-joustuvad-intressi-arvestamise-muudatused-ei-arvesta-taiel-maaral-kohtupraktikat>
- Private Collection Agencies: Debt Collection Contract. The Bureau of the Fiscal Service.
http://www.fiscal.treasury.gov/fsservices/gov/debtColl/dms/xservg/pca/debt_pca.htm
(05.05.2015)
- Randlane, K., Maksuvõlgade sundtäitmise protsess. Sisekaitseakadeemia. September, 2012.
<http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Sundtaitmine/index.html>
- Sheehy, F-D., (2014). The Impact of Bankruptcy on Tax Debts. *Journal of Tax Practice & Procedure*. Vol. 16, Issue 1, pp 31-42.
- The Estonian e-Business Register now also shows tax arrears. European e-Justice. Aprill, 2012.
<https://e-justice.europa.eu/sitenewsshow.do?plang=et&newsId=57>
- The IRS Collection Process. Internal Revenue Service. Publication 594 (Rev. 1-2015).
<http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p594.pdf> (05.05.2015)
- Tulumaksuseadus. Vastu võetud Riigikogus 15. detsembril 1999. a – RT I, 1999, 101, 903; RT I, 19.03.2015, 65.
- Täitemenetluse seadustik. Vastu võetud Riigikogus 20. aprillil 2005. a – RT I, 2005, 27, 198; RT I, 05.03.2015, 6.
- Šarton, M., Jaanuaris jõustunud täitemenetluse seadustiku muudatus teeb pahatahtliku võlgniku elu kibedamaks.
<http://oiglus.ee/aktuaalset-taitemenetlusest/> (11.05.2015)

SUMMARY

TAX ARREARS AND RECOVERY METHODS APPLIED IN ESTONIA

Heleri Luide

The theme is topical because the problems with persons, who own arrears has not disappeared with years despite the growing efforts to eliminate it. Although the overall sum of tax arrears has decreased within years, in reality it is still significantly big. If you look at the big picture, it has to be admitted that tax arrears influence the entire society from many aspects; however, its complete elimination seems to be almost impossible if you look at the statistics collected throughout the years.

The goal of the paper is to bring out the impact of tax arrears on the society and the state, and observe and analyse the change of tax arrears throughout the years, the measures applied for its elimination and the possible recovery options.

Based on the goal of the paper, the research tasks, which have to provide answers within the progress of the research, are as follows:

- To find out what tax arrears actually are and the reasons for its occurrence.
- To assess its impact on the society and the entire country, by finding out from which aspects and to which extent the society and the state are influence by tax arrears.
- To find out the scope of tax arrears and its division between natural and legal persons.
- To find out how tax arrears have changed during different years or whether the efforts applied to decrease it are successful and we may expect a steady decrease of tax arrears from year to year.
- To find out which kind of methods are used by the Tax and Customs Board to help to decrease tax arrears or even prevent them.

- To study the methods of recovery from, when a taxable person fails to use the possibility to perform the duty voluntarily and because of that compulsory collection of tax arrears has to be applied.

In conclusion of the final paper it may be stated that the theme of the minimization of tax arrears is relevant and definitely a priority as the phenomenon has a direct negative impact on the state and on all the members of the society. At the same time it is good to know that the authorities deal with the minimisation of tax arrears and the tax behaviour has significantly improved within years. According to the diminished overall sum and the number of people observe in the years 2011 and 2015 (as of January 2), tax arrears have decreased almost by half. In addition, the Tax and Customs Board has thought about different options to minimize the sum of tax arrears and has developed different measures like deferred tax arrears and the disclosure of the list of persons who own arrears. The Tax and Customs Board also applies the right of compulsory collection of tax arrears.

Evidently it is not possible to get rid of tax arrears for ever but there are definite measures for its minimization.

LISAD

Lisa 1. Intressivõlg maksuvõlgadelt

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Võla seis	Intressid (tuhandetes eurodes)
2.01.2011	198 840
2.02.2011	202 883
2.03.2011	205 264
2.04.2011	209 059
2.05.2011	211 063
2.06.2011	212 911
2.07.2011	215 897
2.08.2011	217 555
2.09.2011	222 255
2.10.2011	226 195
2.11.2011	229 149
2.12.2011	230 520
2.01.2012	214 509
2.02.2012	219 902
2.03.2012	220 991
2.04.2012	207 942
2.05.2012	207 948
2.06.2012	209 032
2.07.2012	211 065
2.08.2012	210 794
2.09.2012	212 163
3.10.2012	212 428
2.11.2012	211 540
2.12.2012	211 916
2.01.2013	208 527
2.02.2013	209 611

Võla seis	Intressid (tuhandetes eurodes)
2.03.2013	209 695
2.04.2013	210 907
2.05.2013	207 624
2.06.2013	207 259
2.07.2013	208 902
2.08.2013	205 834
2.09.2013	198 271
2.10.2013	187 177
2.11.2013	174 865
2.12.2013	173 796
2.01.2014	170 719
2.02.2014	158 656
2.03.2014	155 013
2.04.2014	151 950
2.05.2014	144 285
2.06.2014	139 322
2.07.2014	140 803
2.08.2014	139 794
2.09.2014	139 620
2.10.2014	140 876
2.11.2014	137 098
2.12.2014	135 475
2.01.2015	133 678
2.02.2015	128 333
2.03.2015	128 741
2.04.2015	137 370